

Students un *cosi fan tutte*

IZGLĪTĪBA

RUNĀJOT PAR VIDUSLAIKIEM EIROPĀ, BIEŽI VIEN NĀK PRĀTĀ EPITETS – TUMŠIE.

Ar slimībām, mēra epidēmijām, inkvizīcijas tiesām un raģanu dedzināšanu uz sārziem. Tādu priekšstatu par tiem mums, vismaz man, ir radījusi skola. Taču tumšie viduslaiki ir devuši vairākus ļoti nozīmīgus jaunievedumus. Nu, piemēram, katedrāles kā bīskapu sēdekļus, tā nostiprinot sabiedrības reliģisko organizāciju un hierarhiju. Tāpat viduslaikos sāka veidoties pilsoniskās sabiedrības politiskā organizācija un pirmie parlamenti.

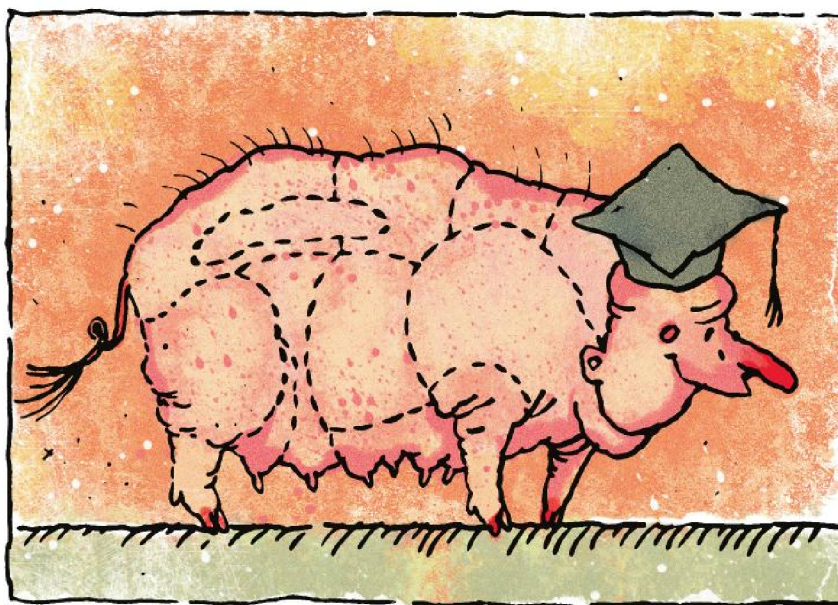
Vienlaikus viduslaikos radās arī mūsdienu universitāšu aizsākumi. Lai arī *gudrības mīlestība* un tās mācīšana dažādu, pamatā filozofu dibinātu, akadēmiju formā pastāvēja gan Atēnās, gan Aleksandrijā, tomēr mūsdienu universitāšu rašanos saistām nevis ar antīko Grieķiju, bet gan ar Boloņu un Parīzi. Jā, šīm Eiropas universitātēm vēl nebija savu laboratoriju, nebija pat bibliotēku, taču tradīcija, kas aizsākās nu jau apmēram pirms deviņsimt gadiem, Eiropā nekad nav pārtrūkusi. Tā bijusi un turpina būt nepārtraukta.

Tā veidojās trīs vaļi, uz kuriem balstās mūsu, Rietumu, sabiedrība, – reliģiskā, pilsoniskā un intelektuālā organizācija.

Taču tas, kāda ir universitāšu loma sabiedrībā, šajos simtos gadu ir mainījies un joprojām turpina strauji mainīties. Tikai pirms nieka trīsdesmit četrdesmit gadiem ievērojami mazākā daļa vidusskolu beidzēju turpināja studijas augstskolā. Šobrīd situācija ir būtiski cita. Tā, piemēram, 2008. gadā trīs ceturtdaļas no visiem skolu beidzējiem uzsāka studijas Latvijas augstskolās. Taisnības labad gan jāteic, ka pēdējos gados šī studējošo daļa ir sākusi atkal samazināties. Tomēr tas joprojām nozīmē, ka augstskolā nenonāk tikai neliela daļa pašu talantīgāko un pašu motivētāko jauno cilvēku. Augstskolā studē ļoti dažādi ļaudis – gan motivēti, gan ne visai, gan ļoti talantīgi, gan ne pārāk. Ar to augstskolām un sabiedrībai ir jārēķinās. Un, protams, augstskolā nonāk ne tikai uzreiz no skolas sola, bet bieži vien arī vēlākos dzīves posmos.

Ko jaunie un dažreiz ne tik jaunie studenti sagaida un iegūst no studijām?

Latvijā vairāk nekā pieci procenti mūsu sabiedrības šobrīd ir augstskolu studenti. Par to der padomāt. Katrs divdesmitais, ko jūs satiekat uz ielas, ir students! Ko tas nozīmē? Tikai vienu. Studijas augstskolā nebūt nav elitārs pasākums tikai izredzētajiem. Nav tā kā Heses romānā *Steps vilks*, kur

Maģiskajā teātrī ieeja bija ne jau visiem – bet tikai trakajiem. Tas neizbēgami noved arī pie nākamā secinājuma šajā loģiskajā ķēdītē. Joprojām sabiedrībā ir šie *trakie* vārda vislabākajā nozīmē, kuriem ir iekšēja nepieciešamība pēc īpašas un – nevajag baidīties no šā vārda – elitāras izglītības. Tas rada noteikumu, lai būtu vai nu īpašas, droši vien nelielas pēc studējošo skaita, augstskolas, vai arī īpašas, elitāras studiju programmas lielās augstskolās. Jo lielākā daļa augstskolu un studiju programmu arī nākotnē turpinās nodrošināt, protams, kvalitatīvas, bet studijas *ne-trakajiem*, kuriem *Maģiskajā teātrī* iekļūt nebūs izdevies vai, visbiežāk, pat nebūs bijusi vēlme to darīt.

Ko mēs, sabiedrība, kopumā sagaidām un ko iegūstam no augstskolām?

Lasot dažādus Latvijas attīstības plānus un koncepcijas, brīžam šķiet, ka augstskolu lomu sabiedrībā redzam ļoti vienpusīgi un šauri. No augstskolām tiek sagaidīts, ka tās dos praktiskas zināšanas, kas veicinās inovācijas un galu galā radīs jaunas tehnoloģijas. Vārdu sakot, stimulēs zinātniski tehnisko progresu, kas mūs izvedīs no ekonomiskā krīzes. Mēs lasām – Latvijai vajag vairāk speciālistu eksaktajās zinātnēs, vairāk inženieru. Pret to, protams, ir grūti iebilst. Mums viņus patiešām vajag un nākotnē vajadzēs vēl vairāk.

Situācija, kad Latvijas augstskolās katru gadu vairāk nekā puse diplomus ieguvušo tos saņem kā apliecinājumu par grādu sociālajās zinātnēs, mūžīgi turpināties nevar.

Mēs ar šo augsto procentu ieņemam pirmo vietu Eiropā. Tai pašā laikā inženierzinātnēs un dabaszinātnēs pēc augstskolu beidzēju īpatsvara atrodamies attiecīgi pēdējā un priekšpēdējā vietā Eiropā. Taču pastāv harmoniskas ekonomiskās attīstības diktēta proporcija. Ir grūti vai neiespējami prognozēt, cik, piemēram, viena vai cita virziena inženieru mums vajadzēs pēc pieciem vai desmit gadiem. Bet, skatoties uz veiksmīgu ekonomisko attīstību pasaulē, var diezgan droši prognozēt, kāda nākotnē būs nepieciešamība pēc speciālistiem nozaru grupās – inženieriem, dabaszinātņu speciālistiem, cilvēkiem ar sociālo zinātņu vai humanitāro zinātņu kvalifikāciju.

Jautājums ir cits. Vai inovācijas un tehnoloģijas spēš atrisināt visas sabiedrības problēmas? Vai krīze Latvijā un Eiropā nav ievērojami dziļāka nekā tikai mazefektīva un neinovatīva ekonomika un satriecoši sliktā pārvaldība?

Es domāju, ka tikpat nozīmīga, ja ne pat nozīmīgāka, problēma ir mūsu attieksme pret zemi, kurā mēs dzīvojam, un arī pret valsti. Tā ir pilsoniska pasivitāte. Sākot ar demonstratīvu atteikšanos piedalīties vēlēšanās un balsot, sakot, tur jau tāpat nav neviens, par ko varētu vēlēties. Ko tas nozīmē? Sabiedrībā nav godīgu, sabiedrības interesēs strādāt gatavu cilvēku? Diez vai šādam apgalvojumam mēs paši ticam. Vai vēl radikālāki, pat demonstratīvi paziņojumi par nevēlēšanos maksāt nodokļus – tā teikt, šai valstij nekad un nemūžam.

Ilustrācija de NISS

Šis ir noskaņas un sabiedrības tendences, ko neviens inženieris vai ķīmiķis atrisināt nevarēs. Tas ir sabiedrības humanitārās attīstības jautājums. Un šo situāciju atrisināt var tikai laba un pamatīga humanitārā izglītība. Par tās nepieciešamību sabiedrības vispusīgai attīstībai mēs pastāvīgi aizmirstam. Te nāk prātā sentence, kas pirmajā brīdī izklausās vairāk oriģināla nekā jēgpilna: «Izglītība ir tas, kas paliek pāri pēc tam, kad konkrēti iemācītās lietas ir aizmirsušas.» Taču man šķiet, ka šajā teicienā ir daudz vairāk satura, nekā sākotnēji varētu šķist. Un tas, kas paliek pāri, ir izglītotu personību veidojošā un humanitārā komponente.

Pēc konkrēto lietu aizmirstānā paliek pāri iegūtā māka risināt sarežģītas gan praktiskas, gan cilvēku attiecību problēmas. Paliek pāri cilvēciskās vērtības. Protams, paliek arī domubiedri un draugi, kuri iegūti studiju gados. Un sajūta par piederību savai *Alma Mater*.

Gribu apgalvot, ka cilvēks ar labas augstskolas kvalitatīvu izglītību jebkurā no zināšanu jomām būs ne tikai veiksmīgs savā profesionālajā darbībā, bet lasīs grāmatas, kuras bez šīs izglītības droši vien nekad nebūtu lasījis, klausīsies mūziku, kuru bez šīm studijām nekad nebūtu klausījis. Viņam būs iekšēja nepieciešamība pēc izradēm un koncertiem, pēc kuriem viņam šīs nepieciešamības bez izglītības nebūtu bijis.

Nu, labi, jūs teiksit – ir saprotams, kādēļ katram individuālam šādas izglītības esamība izmaina dzīvi un palielina, kā tagad ir moderni teikt, viņa individuālās dzīves kvalitāti. Tas izskaidro, kāpēc daudzi no mums – šie pieci procenti sabiedrības – vēlas studēt un vēlas to darīt labās augstskolās. Bet kādēļ mums kā sabiedrībai tas viss ir vajadzīgs? Ko mēs kā sabiedrība no tā visa gribam un varam iegūt?

Atbilde man šķiet ļoti vienkārša. Mēs varam iegūt un iegūstam daudz vairāk nekā tikai tās konkrētās lietas, kas rodas no labiem speciālistiem, kuri ir profesionāli savā jomā. Mēs iegūstam pilsonisku sabiedrību ar spēcīgu gan tehnokrātisku, gan humanitāro sastāvdaļu. Tas nozīmē – mēs iegūstam sabiedrību, kas spēj risināt ikdienas praktiskās problēmas, iegūstam teicamus inženierus, mēdzērus, ekonomistus, juristus, skolotājus un citus sabiedrībai nepieciešamus speciālistus, bet vienlaikus iegūstam arī attīstītu pilsonisko sabiedrību kopumā.

Esmu pārliecināts, ka tikai *caur* labu izglītību mēs iegūstam aktīvu attieksmi pret notikumiem sabiedrībā. Tikai *caur* labu izglītību veidosies cilvēki, kuri neieņems pasīvu pozīciju, gaidot, kad atnāks mūsdienu Robins Huds Valsts kontroles, KNAB vai citā personā un atrisinās problēmas valstī.

Mēs iegūsim cilvēkus, kuri ne tikai, malā stāvot, bēdāsies, ka kārtējās vēlēšanās nav,

par ko balsot, bet būs gatavi paši piedāvāt savu kompetenci kopējo problēmu risināšanā.

Ja mēs šādu izglītības sistēmu neveidosim, ja mēs izglītībā kā sabiedrības attīstības būtiskā komponentē adekvāti neinvestēsim, ir grūti cerēt uz intelektuālās un arī politiskās elites normālu pēctecību Latvijā. Tad var reāli veidoties situācija, kad izrādās, ka Latvija kļūst par provinciālu valsti, kurā vienkārši pietrūkst izglītotu un gaišu cilvēku. Baidos, ka tas ir reāls drauds, ar kuru nevar nerēķināties.

Jau tagad, man šķiet, ir vērojamas acīmredzamas tendences. Nedaudz, bet tikai nedaudz vienkāršoti es tās raksturotu ar šādu vienkāršu piemēru. Bija *Atmoda*, bija tautas pacēlums, un gan politikā, gan valsts pārvaldē nonāca daudz jaunu entuziasma pilnu ideālistu ar vēlmi darīt visu sabiedrības un valsts labā. Tad pagāja daži gadi, un reālā dzīve spieda tos pašus ideālistus noteiktās gana sarežģītās situācijās kādas partijas, ekonomiskā grupējuma vai personisko interešu labā darīt vienu vai otru lietu, pieņemt tādu vai citu lēmumu, kas nebūt nebija valstij vai sabiedrībai pats labākais. Man gribas apgalvot un cerēt, ka viņi, lai arī to darīja, tomēr darīja ar sajūtu, ka tas ir aplami, ka tas nav ne labi, ne pareizi.

Taču tagad kopš tiem laikiem jau ir izaugusi jauna paaudze. Jaunie cilvēki nonāk politikā, un mani ļoti baida iespēja, ka viņi šādu rīcību jau varētu pieņemt par normu. Ka viņiem varētu rasties sajūta kā slavenajā *Mocarta operā*, šoreiz gan attiecībā uz politiku – *cosi fan tutte* – tā politikā dara visi, tādēļ tā ir norma un tas nevar būt nepareizi.

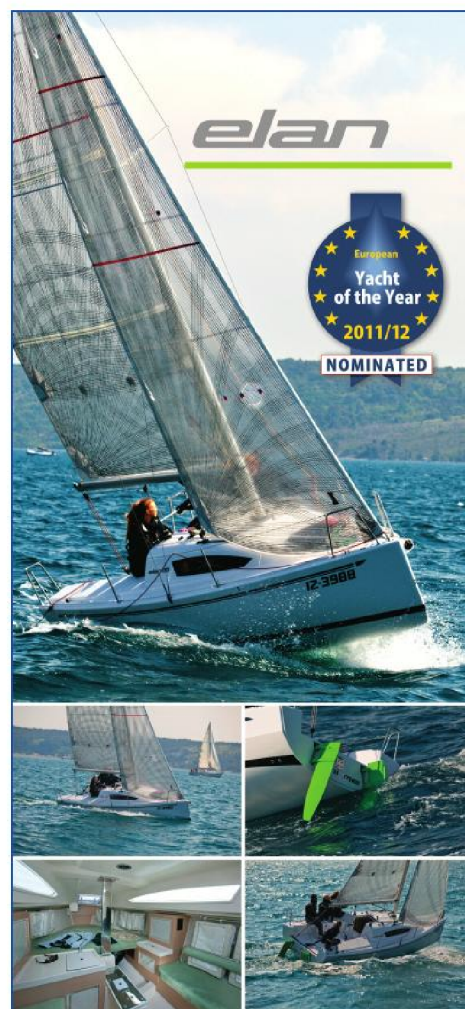
Negribas beigt uz tik neoptimistiskas nots. Domāju, ka situācija, ka Latvijā studē ļoti liela daļa sabiedrības un studējošo īpatsvars ir viens no lielākajiem pasaulē (pēc pēdējās tautas skaitīšanas datiem var izrādīties, ka tas pat ir lielākais pasaulē) vieš

zināmu optimismu. Bet šim optimismam ir pamats tikai un vienīgi tai gadījumā, ja mēs patiešām nodrošināsim kvalitatīvu izglītību. Turklāt visos līmeņos – sākot no sākumskolas un beidzot ar elitāru studiju iespējām universitātēs. Lai tas notiktu, ir vajadzīgi tālredzīgi politiķi, gudra izpildvara un mūsu visu aktīva iesaistīšanās.

Ceru, ka tas nav apburtais loks – nav labu politiku, labas pārvaldes un aktīvas pilsoniskās sabiedrības, jo nav labas izglītības. Bet šīs izglītības tieši tāpēc nav, ka nav šo tālredzīgo politiku un efektīvās pārvaldes.

Ceru, ka ir otrādi, un mēs varam īstenot procesu, ko fizikā sauc par ģenerāciju, kad laba izglītība veicina sabiedrības attīstību, bet, sabiedrībai attīstoties, tā savukārt aizvien vairāk investē izglītībā, un tā veidojas cikls, kas pats sevi uztur, – ģenerācija. ♂

AUGSTSKOLĀ STUDĒ ĻOTI DAŽĀDI ĻAUDIS – GAN MOTIVĒTI, GAN NE VISAI, GAN ĻOTI TALANTĪGI, GAN NE PĀRĀK.

ELAN 210 būs Latvijā.

Tā ir tava iespēja pieteikt testa braucienam. Izbaudi burāšanas prieku ar nelielu, bet ietilpīgu, ātru un dinamisku, ģimenes sporta/kruīza jahtu. Jahta ir īpaši iebūvēts dzinējs, ķīmiskā tualete, 55 l ūdens baka, plītiņa, kā arī ledusskapis. Jahtai ir izvelkams ķilis un divas stūres lāpštas, kas ļauj to viegli transportēt, lai varētu burāt arī upēs un ezeros. Jahtas cena no 16 900 LVL (Bez PVN)

PIRMAJĪEM TRĪS PASŪTIJUMIEM MĒNESI ILGA APMĀCĪBA BURĀŠANĀ

Par visiem jums interesējošiem jautājumiem, kas saistīti ar šo jahtu vai kādu citu no Elan ražotām jahtām, jums atbildēs JAHTAS.lv atsaucīgā komanda.

 JAHTAS.LV
SAILING IS A LIFESTYLE

Epasts: info@jahtas.lv, www.jahtas.lv
Tālrunis: 2837 2837; 26 444 207